

NIKU Tema 51

Fortidens minner i dagens landskap

Status for automatisk fredete kulturminner i
Horten kommune, Vestfold 2013

May-Liss Bøe Sollund

NORSK INSTITUTT FOR KULTURMINNEFORSKNING

NIKU

Norsk institutt for
kulturminneforskning

Fortidens minner i dagens landskap

Status for automatisk fredete kulturminner i
Horten kommune, Vestfold 2013

May-Liss Bøe Sollund

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

NIKU har sitt hovedkontor i Oslo og distriktskontorer i Bergen, Oslo (Gamlebyen), Tromsø, Trondheim og Tønsberg.

Publikasjoner

Som selvstendig stiftelse har vi valgt å avslutte tidligere serier og etablerer fra 2003 to nye serier som hver nummereres fra 1 og oppover.

- NIKU Rapport er den rapportering som overleveres oppdragsgiver etter fullført prosjekt. Serien kan ha begrenset opplag og distribusjon.
- NIKU Tema omfatter det vide spekter av kulturminnefaglige områder som instituttet arbeider med og henvender seg i hovedsak til forsknings- og fagmiljøer samt forvaltning.

Sollund, M.-L. B. 2014. Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Horten kommune, Vestfold 2013. – NIKU Tema 51, 20 sider.

Oslo, mars 2014

NIKU Tema 51

ISSN 1503-4909

ISBN 978-82-8101-213-4 (trykt)

ISBN 978-82-8101-214-1 (elektronisk)

Rettighetshaver ©: Stiftelsen Norsk institutt for kulturminneforskning, NIKU

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

Redaksjon: Kirsten Kolsberg

Design og grafisk produksjon: Fladby as

Opplag: 200

Trykk: www.fladby.no

Trykt på miljøpapir

Publikasjonen er også tilgjengelig som pdf-fil på www.niku.no

Kontaktadresse:

NIKU

Storgata 2,

Postboks 736 Sentrum

N-0105 Oslo

Tlf.: 23 35 50 00

Faks: 23 35 50 01

www.niku.no

Prosjektnr.: 15621169

Oppdragsgiver: Riksantikvaren

Tilgjengelighet: Åpen

Ansvarlig signatur: Inge Lindblom

Sammendrag

Sollund, M.-L. B. 2014. Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Horten kommune, Vestfold 2013. – NIKU Tema 51, 20 sider.

Rapporten beskriver omfanget av tap og skader påført 106 fornminner (automatisk fredete kulturminner) i Horten kommune, Vestfold i perioden 2008-2013. Kontrollregistreringene omfatter et utvalg av kulturminnene registrert i 1976 i forbindelse med utarbeidelse av Økonomisk kartverk for Horten. Kulturminnernes tilstand, arealbruk i områdene kulturminnene ligger i og kartfestingens kvalitet er dokumentert. I de tilfeller der de kontrollerte kulturminnene er skadet eller fjernet, er det også identifisert hvilke tiltak som har forårsaket dette. Registreringen er utført i henhold til Norsk Standard; ”NS 9450 Automatisk fredete fornminner. Registrering av tap og skade. Norsk Standard 1. utgave”.

Horten kommune ble kontrollregistrert for første gang i 2003, for andre gang i 2008 og tredje gang i 2013. De periodiske kontrollregistreringene gjør det mulig å se endringer i fornminne-, arealbruks- og trusselbilde over en periode på 37 år (1976-2013). Resultatene fra 2013 viser at det i løpet av perioden 2008-2013 ikke er noen fornminner som er tapt, men ett er skadet.

Skaden på gravhaugen skyldes bygg- og anleggsvirksomhet. Denne haugen var tidligere skadet av veiutvidelse. Den største trusselen for fornminner vil i fremtiden være gjengroing.

Oppdraget er utført på bestilling av Riksantikvaren som ønsker en kartlegging av årsakene til desimeringen av den registrerte kulturminnebestanden (reduksjon av antall fornminner som følge av tap og skade).

Emneord: kulturminne – fredet – rapportering – miljøovervåking – desimering – kontroll – tap – skade – tilstand – Horten – Vestfold

Abstract

Sollund, M.-L. B. 2014. Prehistoric sites and monuments in present-day landscape. A report on the state of preservation of protected monuments in the municipality of Horten in Vestfold County, anno 2013. – NIKU Tema 51, 20 pages. In Norwegian.

The report describes the extent of damage inflicted on protected prehistoric monuments in Horten municipality in Vestfold County between 2008 and 2013. Archaeological monuments in the area were originally surveyed and described in 1976. An initial control survey in Horten was undertaken in 2003, a second in 2008 and a third in 2013. By combining the three sets of information, it has been possible to produce a comprehensive assessment of how the cultural heritage sites have fared since the original survey in 1976.

The 2013 survey showed that in the five years since the last control survey, no sites had been destroyed, but one object had suffered some kind of damage.

The damage was caused by construction activities. The main threat to the protected heritage sites in the future will probably be overgrowing.

The three surveys concerning the problem of monument attrition are a part of a nationwide investigation, initiated and funded by the Norwegian Directorate for Cultural Heritage.

Keywords: cultural heritage site – protected – reporting – monitoring – survey – control – loss – damage – condition – Horten – Vestfold

Forord

Periodiske kontrollregistreringer av tap og skade er ledd i Riksantikvarens overvåking av automatisk fredete kulturminner. Kontrollarbeidet i Horten kommune, Vestfold ble utført i august 2013. Arbeidet ble gjennomført av prosjektleder May-Liss Bøe Sollund og Jan Brendalsmo. Begge er arkeologer ved NIKU.

Oslo, mars 2014

May-Liss Bøe Sollund

Innhold

Sammendrag	3
Abstract	3
Forord	4
1 Innledning	5
2 Bakgrunn	5
3 Hovedresultater	6
4 Presentasjon av området	7
4.1 Horten kommune, Vestfold	7
4.2 Tidligere registreringer	7
5 Kvalitetsvurdering av tidligere registreringer	10
5.1 Kontroll av kartfestingen	10
6 Resultat av kontrollen	10
6.1 Tilstandsendring i perioden 2003-2008	10
6.2 Areal og arealbruksendring	15
6.3 Fornminner som er berørt av tiltak i perioden 2003-2008	15
6.4 Tiltak som har forårsaket skade eller fjerning av fornminner i perioden 2003-2008	16
6.5 Utviklingen 1976 – 2003 – 2008 – 2013	18
7 Tendenser i trusselbildet	19
8 Konklusjon	19
9 Kilder	20

Vedlegg

1 Innledning

Fornminnene i Norge har vært underlagt juridisk vern helt siden 13. juni 1905 da «Lov om Fredning og Bevaring af Fortidslevninger» ble vedtatt. Denne loven er senere endret og revidert, senest i 2009 i takt med endringer i samfunnet og erkjennelsen av nye fornminnetyper. Bakgrunnen for fredningsloven av 1905 var først og fremst å beskytte gjenstandsmaterialet som finnes i fornminnene mot ufaglig utgravning. Senere er fornminnene som landskapselement blitt viktigere. Dette fremgår av kulturminneloven av 1978 § 19, der det slås fast at departementet kan frede et område rundt selve fornminnet så langt det er nødvendig for å bevare virkningen av det i landskapet. Likevel har tiltak som utbygging og nydyrking gjennom tidene ført til at svært mange fornminner er skadet eller fjernet. Dette har også i stor grad skjedd etter 1905.

2 Bakgrunn

Undersøkelsen er utført av NIKU etter bestilling fra Riksantikvaren. Prosjektet «Kontrollregistrering av automatisk fredede kulturminner (fornminner)» ble igangsatt i 1997 med fokus på desimeringshastigheten for denne type kulturminner. Fra 2001 har prosjektet «fortidens minner i dagens landskap» vært en del av Riksantikvarens miljøovervåkingsvirksomhet. Formålet med overvåkingsprosjektet er å skaffe oversikt over utviklingen med hensyn til tap av og skade på kulturminnene samt å finne fram til årsakene for disse faktorene. I overvåkingsprogrammet overvåkes det i alt 16 kommuner over en tidsperiode på fem år. Første omdrev av kontrollregistreringen ble avsluttet i 2004. Da var alle de 16 utvalgte kommunene kontrollregistrert for første gang. Resultatene for første omdrev er publisert i en artikkel i tidsskriftet Viking (Sollund 2008).

I 2005 startet så arbeidet med omgang nummer to av kontrollregistreringer i kommunene. Det ble avsluttet i 2009. Resultatene for andre omdrev er publisert i en artikkel i tidsskriftet Conservation & Management of Archaeological Sites (Sollund and Holm-Olsen 2013).

NIKU er nå i gang med tredje omdrev av kontrollene, som ble påbegynt i 2010, og som vil bli avsluttet i 2014.

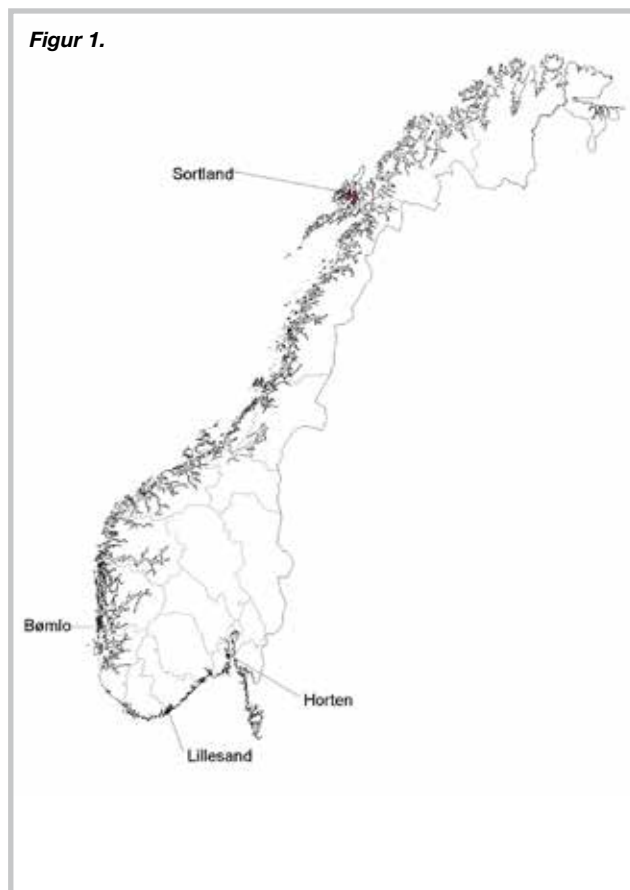
Overvåkingen gjennomføres for at vernemyndighetene skal få en oversikt over det årlige tap og skade på automatisk fredete arkeologiske kulturminner i utvalgte områder.

Det er publisert rapporter for alle kontrollregistreringene (se www.niku.no).

3 Hovedresultater

Kontrollregistreringen i 2013 omfattet kommunene Bømlo i Hordaland, Horten i Vestfold, Lillesand i Aust-Agder og Sortland i Nordland. Resultatene for tredje kontrollregistreringsrunde er som følger (figur 1 og 2):

Bømlo, Hordaland	Kontroll av 244 fornminner, registrert i 1987, kontrollert i 2003 og 2008
Horten, Vestfold	Kontroll av 107 fornminner, registrert i 1976, kontrollert i 2003 og 2008
Lillesand, Aust-Agder	Kontroll av 202 fornminner, registrert i 1980, kontrollert i 2003 og 2008
Sortland, Nordland	Kontroll av 213 fornminner, registrert i 1976, kontrollert i 2003 og 2008

Figur 2. Gjennomsnittlig årlig tapte og skadete fornminner i de fire kommunene som ble kontrollregistrert i 2013.

Sum pr. år tap og skade, gjennomsnitt

Kommune	Periode	Prosent
Bømlo	2008-2013	0,66
Horten	2008-2013	0,19
Lillesand	2008-2013	1,58
Sortland	2008-2013	0,37

Tap pr. år, gjennomsnitt

Kommune	Periode	Antall	Prosent
Bømlo	2008-2013	0	0
Horten	2008-2013	0	0
Lillesand	2008-2013	0	0
Sortland	2008-2013	0,2	0,09

Skade pr. år, gjennomsnitt

Kommune	Periode	Antall	Prosent
Bømlo	2008-2013	1,6	0,66
Horten	2008-2013	0,2	0,19
Lillesand	2008-2013	3,2	1,58
Sortland	2008-2013	0,6	0,28

4 Presentasjon av området

4.1 Horten kommune, Vestfold

Horten kommune er en bykommune og består av de tidligere kommunene Åsgårdstrand, Borre og Horten. Horten Verft var i en årrekke selve ryggraden i kommunen. Verftet gikk konkurs i 1987. Etter dette har Hortensregionen igjen reist seg og er i dag kjent for sin store konsentrasjon av elektronikkbedrifter, og omtales ofte som Norges «Silicon Valley». Innbyggertallet er jevnt stigende og har vært det siden kommunesammenslåingen i 1988.

4.2 Tidligere registreringer

Kulturminnene i Horten kommune ble registrert for Økonomisk kartverk (ØK) i 1976. Arbeidet ble utført i regi av Universitetets Oldsaksamling. Registreringen bygde på tidligere registreringer publisert i Vestfolds oldtidsminner, bygdebøker og øvrige opplysninger som var kommet inn til Oldsaksamlingen. Ved ØK-registreringen var det mest gravminner og bygdeborger som ble registrert. Dette er kulturminner som tidligere har vært svært synlig i terrenget og som det er knyttet mye tradisjon til.

I Horten ligger Borreparken med Nordens største samling av storhauger fra yngre jernalder. Feltet har bestått av ni storhauger og tre store gravrøyser samt en del mindre gravminner. I dag ligger det minst 47 gravminner i parken. De fleste av disse er rundhauger, men det finnes også langhauger og trekantede hauger. I tilknytning til gravfeltet ligger Midgard historiske senter samt den storslåtte Gildehallen, som er en rekonstruksjon av en av vikingtidens store festsaler.

Figur 3. To av de monumentale gravminnene på Borrefeltet. Foto: Terje Gansum, Kulturarv i Vestfold fylkeskommune, 2013.

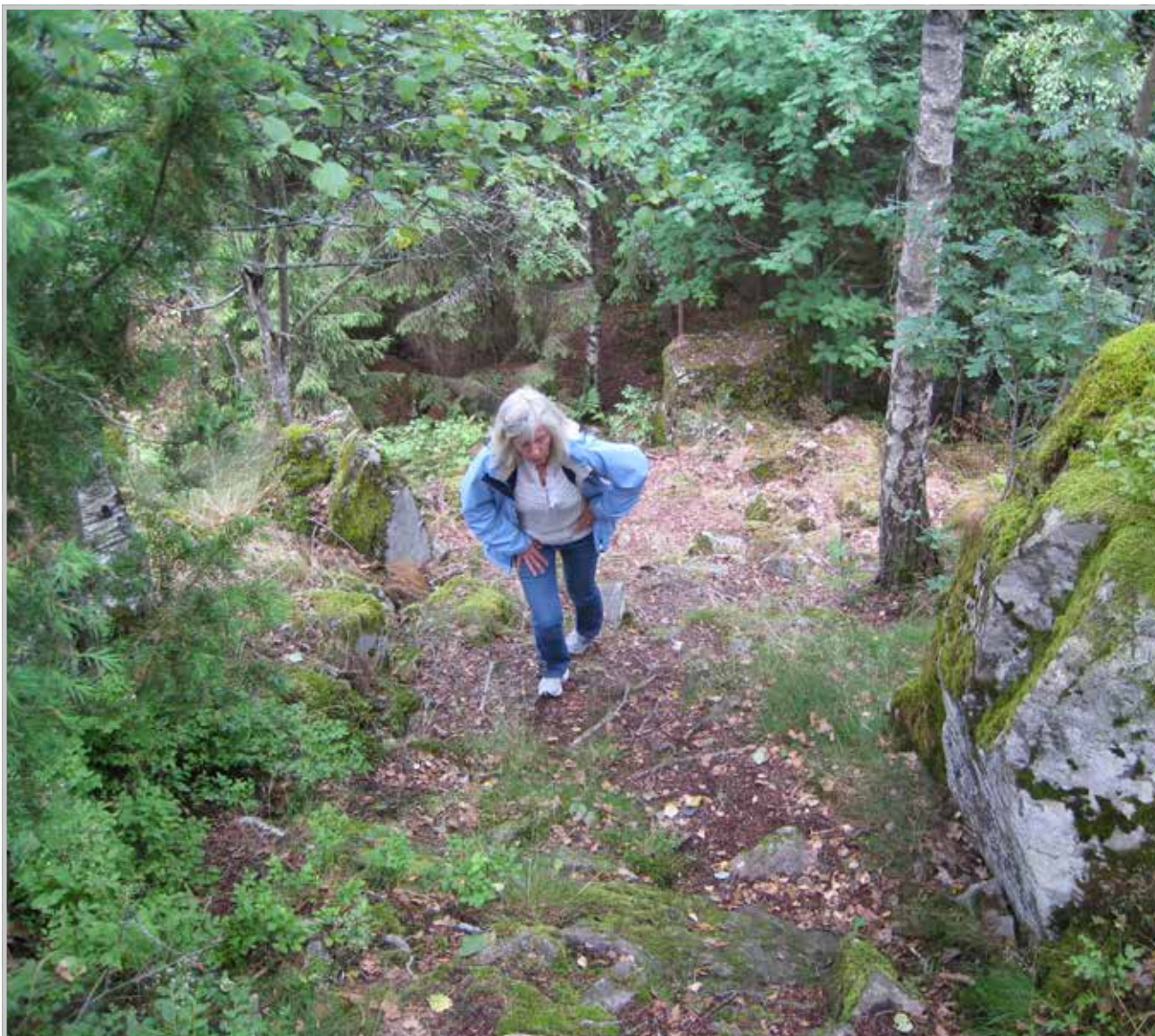

Figur 4. Gravhaug, id 15347-1 som ligger 40 m nord for steingjerdet som omgir Borrehaugene. Foto: NIKU 2013.

Figur 5. Stien oppe på bygdeborgen Borgåsen eller Adalsborgen, id 61834. Foto NIKU 2013.

Figur 6. Noen bygdeborger har en bratt oppstigning. Stien opp på Skånevetan, id 3369. Foto: NIKU 2008.

Hoveddelen av gravfeltet på Borre er imponerende og svært godt holdt i hevd. Det har gjennom tidene fått stor oppmerksomhet. I de seneste årene har Vestfold fylkeskommune foretatt registreringer i området rundt selve Borreparken og på bakgrunn av disse undersøkelsene er det kommet for dagen flere små gravhauger som helt har kommet i skyggen av de monumentale gravminnene (figur 3). Noen av disse områdene er ryddet for småskog og de små haugene trer derfor klarere frem enn de har gjort tidligere (figur 4).

I Vestfold er det registrert 50 bygdeborger og tre av disse befinner seg innenfor kommunegrensene i Horten. Betegnelsen «Bygdeborg» er omstridt, men knausene eller

bergene som er registrert som bygdeborg har alle større eller mindre murverk. Enkelte er imidlertid så enkle å bestige at de neppe kan ha hatt funksjon som forsvarsverk. Alle de tre bygdeborgene i Horten er tilgjengelig via godt opptråkkede stier (figur 5 og 6).

5 Kvalitetsvurdering av tidligere registreringer

5.1 Kontroll av kartfestingen

Alle rapporter fra tidligere registreringer i Horten kommune er innskrevet i Askeladden (Riksantikvarens database over alle registrerte og fredete kulturminner og kulturmiljøer i Norge) og samtlige kartavmerkinger er digitalisert og har unike identitetsnumre (Id) i databasen. Før kontrollarbeidet ble igangsatt var utdrag av informasjonen i Askeladden som omhandlet automatisk fredete kulturminner (fornminner) i kommunen eksportert fra databasen via en utsjekksmulighet som ligger i Askeladden.

Innsamling av data for stedfesting har blitt utført med feltdatasamler av typen Trimble TDS Nomad og CPOS-GPS av typen Altus APS3, samt ARCPAD programvare. Innmålingene ble, i den grad CPOS-nettet hadde dekning i det aktuelle området, innmålt med centimeters nøyaktighet. På mange av lokalitetene var det imidlertid så store trekroner at helt nøyaktige innmålinger ikke var mulig. Registreringene ble foretatt med det elektroniske registreringsskjemaet for Askeladden utarbeidet av Riksantikvaren.

Under registreringene ble det foretatt noen små justeringer av enkeltminnegeometrier.

6 Resultat av kontrollen

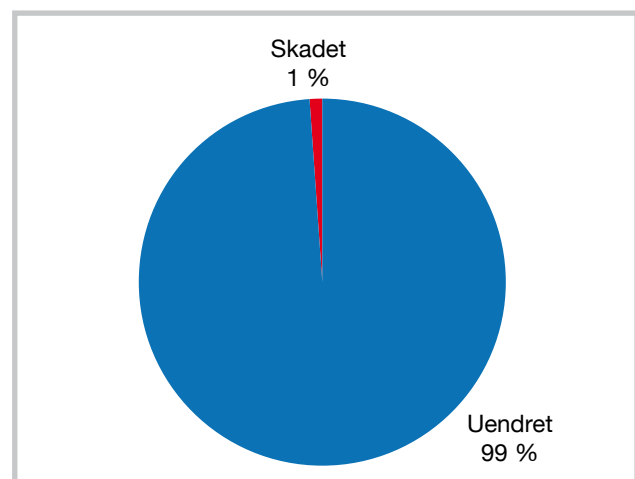
6.1 Tilstandsendring i perioden 2008 – 2013

Det ble kontrollert 107 fornminner i Horten kommune i 2013. Dette var de samme gjenværende fornminnene som ble kontrollert i 2008. De to gravhaugene som ikke ble gjenfunnet i 2003, kunne lokaliseres i år. Den ene ligger i et område der småskogen var blitt fjernet og den andre var funnet igjen av arkeologer fra fylkeskommunen. Begge er nå innmålt. I tillegg ble en gravrøys som vi trodde var tapt i 2003 funnet igjen i 2013 av arkeologer fra fylkeskommunen. Denne ble også innmålt.

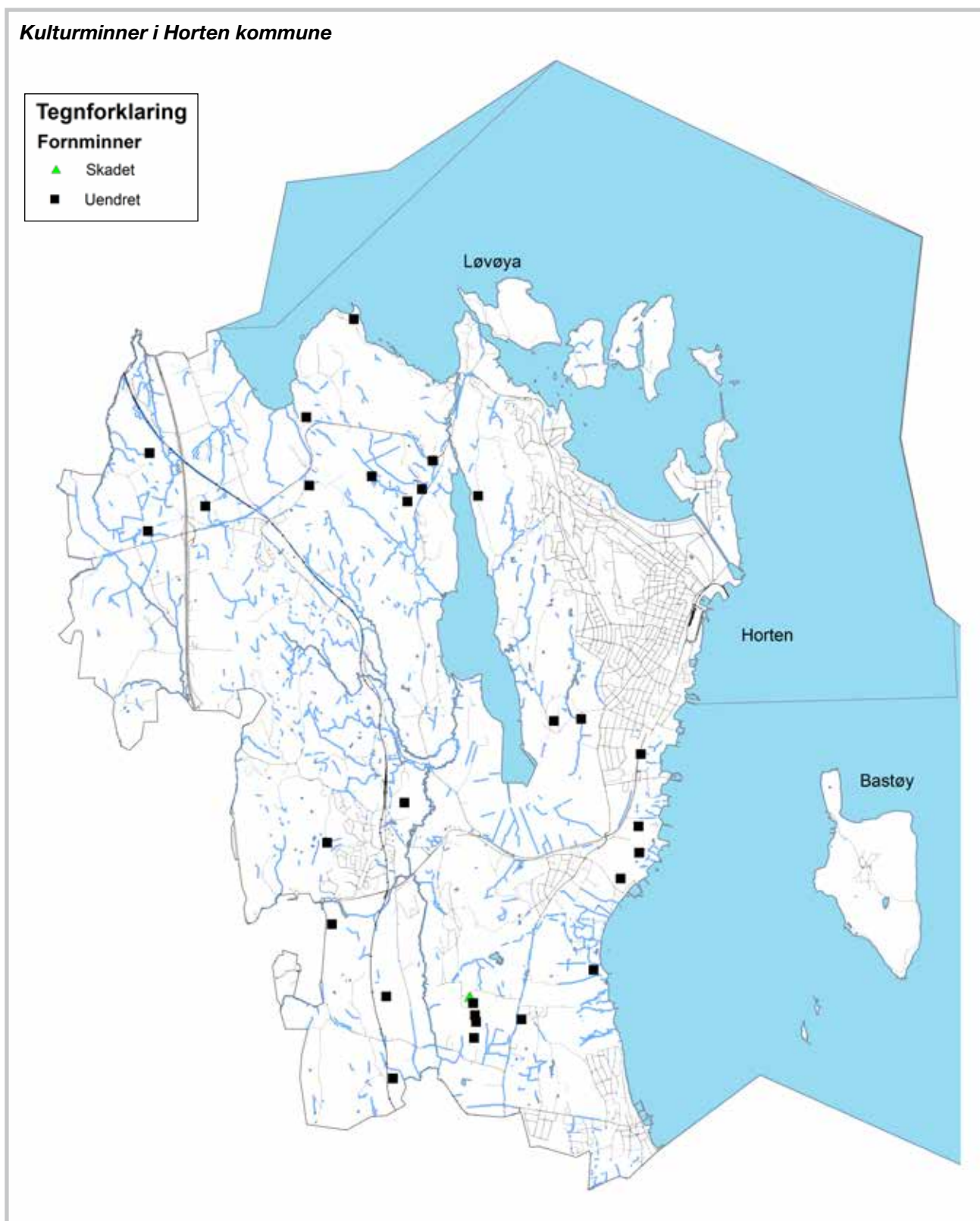
I løpet av de siste fem årene siden forrige kontroll er det 106 fornminner som ikke har vært utsatt for noen fysiske endringer. Ett fornminne har vært utsatt for tiltak i denne perioden, noe som har ført til at det er ytterligere skadet. Ingen fornminner er tapt i løpet av disse fem årene (figur 7, 8 og 9).

Figur 7. Tilstand for de registrerte fornminnene i 2013, sett i forhold til tilstanden i 2008.

Kommune	Samlet antall	Uendret	Skadet
Horten	107	106	1

Figur 8. Tilstand for de registrerte fornminnene i 2013 sett i forhold til tilstanden i 2008.

Kulturminner i Horten kommune

Figur 9. Kartet viser kontrollerte fornminner i Horten.

Blant de fornminnene som ikke har vært utsatt for fysiske tiltak er det imidlertid flere som er skjemet. Men det må også nevnes at det er mange fornminner som har blitt bedre ivaretatt etter at vi foretok den første kontrollen i 2003. Sikringssonen for gravhaugene som ligger ved

Midgard historiske senter ble i 2003 brukt som parkeringsplass (figur 10).

I dag er det lagt ut steiner langs parkeringsplassen for å hindre ødeleggelse som følge av bilkjøring (figur 11).

Figur 10. Parkering i sikringssonen på gravhaug id 22228-46. Foto: NIKU 2003.

Figur 11. Gravhaugen, id 22228-46, med stein i sikringssonen. Foto: NIKU 2013.

Figur 12. Gravhaugen, id 12368-2, ligger inne på et beite. Den var veldig vanskelig å finne på grunn av alle småbusker og -trær.
Foto: NIKU 2008.

Figur 13. Samme gravhaug, id 12368-2, etter at underskogen ble sagt ned. Foto: NIKU 2013.

Figur 14. Gravhaugene i sauebeitet på Haugen, id 42075, er veldig synlige og tydelige i terrenget, og er svært godt ivaretatt. Foto: NIKU 2013.

Figur 15. En av gravrøysene i gravfeltet på Læret, id 12362, ligger i beite der det går storfe. Tilstanden har ikke bedret seg i tiden som har gått etter at dette bildet ble tatt. Foto: NIKU 2008.

Det er også foretatt rydding av underskog i noen områder, trolig ikke bare for å yte fornminnene respekt, men de blir under alle omstendigheter mer synlig og sågar funnet igjen slik at de kan lokaliseres helt nøyaktig (figur 12 og 13).

For å hindre gjengroing av gravminnene blir beiting eller slått som regel foreslått som de mest effektive skjøtselstiltak. Sau og geit er best egnet som beitedyr i dette henseende siden de gjør minst skade på fornminnene. Storfe og hest derimot kan gi tråkkskader og slitasje slik at kulturspor både over og under bakken blir ødelagt. I Horten ligger det gravfelt både på sauebeiter (figur 14) og på områder der det beiter storfe eller hester (figur 15).

6.2 Areal og arealbruksendring

De aller fleste fornminnene som er med i kontrollen i Horten, ligger i skog eller hage/park, henholdsvis 45 og 43 %. Det er ikke store endringer i arealbruk på de områdene der det ligger fornminner. Den eneste forskjellen er at ett skogsområde nå er inngjerdet og brukt som beite. Forskjellen er bare på omtrent 2 % og det kan ikke regnes som en markant forskjell.

6.3 Fornminner som er berørt av tiltak i perioden 2008 - 2013

Tapte fornminner

Innenfor denne kategorien finnes ingen fornminner.

Tiltak i fornminnet eller i sikringssonen

Ulovlige tiltak i fornminner omfatter alle typer inngrep som er egnet til å skade, flytte, forandre eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete fornminner (jfr. Kulturminneloven § 3). Ulovlige tiltak i sikringssonen omfatter alle typer inngrep som er utført innenfor fem meter av fornminnets synlige ytterkant (jfr. Kulturminneloven § 6).

Det er ett fornminne som er skadet og det gjelder en gravhaug som også var skadet tidligere.

6.4 Tiltak som har forårsaket skade av fornminner i perioden 2008 – 2013

Ved kontrollen ble det lagt vekt på å finne årsakene til at fornminner var skadet (figur 16). Betegnelsene for skadeårsaker følger terminologien i «NS 9450 Automatisk fredete fornminner. Registrering av tap og skade. Norsk Standard 1. utgave».

Figur 16. Antall skadete kulturminner fordelt på skadeårsak.

Kommune	Tidsrom	Bygg/anlegg
Horten	5 år	1

Bygg- og anleggsvirksomhet, industri- og veiutbygging

Herunder hører skader som oppstår i forbindelse med grøfter, vann- og avløpsledninger, tildekking (bl.a. i forbindelse med deponering av byggeavfall), innbygging, parkeringsplasser, slitasje (kjørespor i forbindelse med maskinell virksomhet/snørydding), veianlegg, kraftledningsstolper, kraftledninger under vann og adkomstveier (også i forbindelse med midlertidige adkomstveier under byggeprosessen). I Horten var det en gravhaug som var skadet av anlegg av vei og parkeringsplass i forbindelse med oppføring av et sagbruk (figur 17).

Halvparten, søndre halvdel, av denne haugen var tidligere fjernet da Kimestadveien ble anlagt eller utvidet. I 2008 ble det observert en gjengrodd vei på baksiden av haugen (figur 18). Denne er nå utvidet og det er anlagt parkerings-/lagerplass på baksiden av haugen.

Figur 17. Skade på gravhaugen, id 32075-1. Foto: NIKU 2013.

Figur 18. Gravhaugen, id 32075-1, slik den så ut i 2008. Foto: NIKU 2008.

Ved kontroll av fornminner er det som regel vanskelig å dokumentere når de ulike tiltakene som har medført skade eller tap har funnet sted. Det er derfor ikke mulig å gi eksakte tall pr. år for hvor mange fornminner som er blitt berørt av tiltak. For at tallene skal ha utsagnsverdi og kunne brukes som sammenligningsmateriale i forbindelse med andre overvåkingsprosjekter, har vi likevel laget et estimat som beregner gjennomsnittlig tall for årlig skade på fornminnene i Horten (figur 19).

Figur 19. Gjennomsnittlig tall for årlig skade av fornminner fordelt på skadeårsak i løpet av de siste fem år.

Kommune	Bygg/vei
Horten	0,2

6.5 Utviklingen 1976 - 2003 - 2008 - 2013

(figur 20 og 21)

I 2003, da den første kontrollregistreringen ble gjennomført, ble det oppdaget at fem enkeltminner var fjernet, mens seks var skadet. I tillegg ble ytterligere to fornminner ikke gjenfunnet. I løpet av de 27 årene som var gått mellom registreringen og den første kontrollregistreringen var tapet pr. år i gjennomsnitt 0,12 % og skaden var 0,84 %. Av menneskelige aktiviteter var det bygg- og anleggsvirksomhet som hadde forårsaket de største tapene, men jordbruket hadde påført flest skader på fornminnene. Det var 112 fornminner som ble oppsøkt.

Ved undersøkelsen i 2008 ble de 107 gjenværende fornminnene oppsøkt. Ytterligere ett var tapt og 2 var skadet. Ett av de registrerte fornminnene kunne ikke lokaliseres.

I perioden 2008-2013 var det ingen fornminner som var tapt, men det var ett som var skadet.

En av gravhaugene som ble registrert som tapt i 2003, var blitt lokalisert av fylkeskommunen. To av gravhaugene som ikke kunne lokaliseres nærmere i 2003 og 2008, ble gjenfunnet.

Figur 20. Prosentvis årlig tap innenfor de ulike tiltakstypene.

Kommune	Periode	Jordbruk	Skogbruk	Bygg,vei	Sammensatt	Sum
Horten	1976-2003	0,03		0,13		0,16
Horten	2003-2008				0,19	0,19
Horten	2008-2013					0

Figur 21. Prosentvis årlig skade innenfor de ulike tiltakstypene.

Kommune	Periode	Jordbruk	Bygg,vei	Hus,friluft	Tilrettelegging	Natur	Sum
Horten	1976-2003	0,10	0,03		0,07		0,20
Horten	2003-2008			0,19		0,19	0,37
Horten	2008-2013			0,19			0,19

7 Tendenser i trusselbildet

Fornminnene som er kontrollert i Horten ligger spredt i hele kommunen og bare en ligger i dyrket mark. Det er Spellemannshaugen som ligger som en åkerholme og måler 30x25 meter og er tre meter høy. Det har vært pløyd inntil haugfoten i en årrekke og denne vil nok ikke bli ytterligere skadet. Det vil nok heller ikke skje noen negativ utvikling med alle haugene som ligger i parker og hager i den nærmeste fremtid. På disse blir det drevet aktiv skjøtsel og de ligger godt synlig i landskapet.

For de 45 % som ligger i skog er nok situasjonen dårligere. Et varmere klima gir løvskogen stadig bedre livsbetingelser og mange av gravminnene er dermed i ferd med å gro igjen.

Gjengroing forringer opplevelsen av kulturminnene og kulturlagenes bevaringsforhold, og medfører at kulturminnene blir glemt. Dette kan påvirke historieforståelsen og lokalsamfunnenes bevissthet om egen kulturarv på en negativ måte (figur 22). I Horten er de fleste kjent med gravminnene i Borreparken, som langt fra har vanlig gravminnestørrelse, mens kunnskapen om øvrige gravminner i nærmiljøet er helt ukjent.

8 Konklusjon

Kontrollregistreringen i Horten omfatter 107 fornminner. De fleste fornminnene er gravminner. Mer enn 45 % ligger i skogsområder.

I løpet av disse fem årene (2008 – 2013) er ingen fornminner fjernet mens ett er påført skade.

Aktiviteter i forbindelse med «bygg og anlegg» er den sektoren som har forårsaket skaden.

Den største trusselen for fornminnene i kommunen ser ut til å være gjengroing. Dette vil blant annet bety at opplevelsesverdien av fornminnene i Horten forsvinner eller blir forringet.

Figur 22. En av de to røysene på Vardenestangen, id 12347, er så tett tilgrodd av lyng at steinene i røysa er vanskelig å se. Den er 10 meter i diameter og 1,2 meter høy. Foto: NIKU 2013.

9 Kilder

Askeladden. Kulturminneregister. Riksantikvaren.

Lovdata.no: Lov om Kulturminner av 9. juni 1978 (lest 10.1.2014)

Norsk Standard: Automatisk fredete kulturminner - Registrering av tap og skade. NS 9450, 1.utgave oktober 2003.

Sollund, M.-L.B. 2008. Fornminner i fare - til alle tider. – Viking. Norsk arkeologisk årbok 2008 (LXXI): s. 179-192. Oslo.

Sollund, May-Liss Bøe 2003: Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Horten kommune, Vestfold 2004. – NIKU Tema 9. Oslo

Sollund, May-Liss Bøe 2008: Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Horten kommune, Vestfold 2009. – NIKU Tema 28. Oslo

Sollund, May-Liss Bøe and Holm-Olsen, Inger Marie 2013: Monitoring Cultural Heritage in a Long-Term Project: The Norwegian Sequential Monitoring Programme. Conservation and Management of Archaeological Sites, 15: 2. Maney Publishing.

St.meld. nr. 26 (2006-2007) Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand. - Det kongelige miljøverndepartement.

St.meld. nr. 16 (2004-2005) Leve med kulturminner. - Det kongelige miljøverndepartement.

www.horten.kommune.no (lest 6.1.2014)

<http://midgardsenteret.no/> (lest 6.01.2014)

www.ssb.no/kommuner (lest 6.1.2014)

<http://www.miljodirektoratet.no> (lest 27.01.2014)

Vedlegg

Horten kommune, Vestfold, fornminner som er endret i perioden 2008-2013.

Id-nr	Kategori	Tilstand 2013	Endringsårsak 2013	Merknad
32075-1	Gravhaug	Skadet	Bygg/vei	Anlagt sag med vei, parkering og deponi

NIKU Tema 51

ISSN 1503-4909

ISBN 978-82-8101-213-4 (trykt)

ISBN 978-82-8101-214-1 (elektronisk)

NIKU Hovedkontor
Storgata 2,
Postboks 736 Sentrum
N-0105 Oslo
Tlf.: 23 35 50 00
Faks: 23 35 50 01
Internett: www.niku.no